

SCIENTIFIC PAPERS
OF THE UNIVERSITY OF PARDUBICE

Series B

The Jan Perner Transport Faculty

1 (1995)

HUMANIZACE TECHNICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Lubomír ŠIMEK

Katedra infrastruktury

Motto:

nehledat znamená
být nalezen
úpadkem

Počátek letopočtu 1995, kdy vznikal tento text, byl pro mladé univerzitní společenství města opět závažný. Dostane se nám, mezi dvěma desítkami nedávno u nás vyhlášených univerzitních učilišť, čerstvého potvrzení, že cesta právě nastoupená obdržela další milník? V rodině fakult Univerzity Pardubice ustavené již o rok dříve [1] se o své zřízení ucházela před Akreditační komisí vlády *Fakulta humanitních studií*. Jejím zárodkem je pracoviště Ústavu cizích jazyků při UPa, kde byl loňského roku pečlivě připravován transformační projekt. Ať už okolnosti jeho přijetí a posouzení byly jakkoli spleťité, pro organismus univerzity se otvírají nové perspektivy.

Tento článek chce být příspěvkem k otázce účelnosti humanizace technického vzdělávání v nově promyšleném pojetí. Pokusíme se, byť jen malou sondou, nastínit profil studenta a ukázat některé možné směry a způsoby, které by přinesly praktické řešení úkolu. Projekt akreditace FHS [2] v tomto ohledu vytváří podmínky hodné pozornosti i zájmu sesterských fakult.

Soudobá snaha o obnovu zdravého občanského povědomí u naší studující mládeže je těsně spjata s rozvojem nové zákonnosti ustavované v našem státě v uplynulém pětiletí. Ve shodě s cíli výchovně vzdělávacího procesu na školách univerzitního typu Vědecká rada Dopravní fakulty Jana Pernera (DFJP UPa)

zařadila již v roce 1993 do plánu výuky nastupujícího ročníku (pro 5. a 6. semestr studia) "Humanitní seminář" zařazený do skupiny předmětů doporučených.

Tedy byl přijat stručný návrh studijního plánu, který připravoval zahájení výuky pro školní rok 1995-96. Tato specificky utvářená výchovně vzdělávací akce (podle původního záměru rozložená do čtyř semestrů studia) by se měla týkat věkové skupiny studentů, kteří opouštěli středoškolský stupeň vesměs ve školním roce 1992-93.

Z tohoto bodu je nutno uvážit, že za dosavadní dobu studia se student našeho typu měl možnost setkat jen s úvodem do problematiky práva (ve 4. semestru fakultní výuky, a to v úzké profesní vázanosti) a že jakýkoli relict výsledků předchozích učebních záměrů, vázaných na minulou dobu, by se součástí nově koncipované soustavy nestal bez nesnází. Vždyť profil nejen studentstva a pedagogů, ale i celého společenského prostředí byl přec jen donedávna ovlivňován normami marxisticky deformovaného etatismu.

Během své spolupráce ve výuce obdobného zaměření na středoškolském učilišti v blízkém regionu [3] autor získal poznatky, které by svou povahou pro širší zobecnění dostatečně validní nebyly, poněvadž však objektem byl právě vzorek maturantů sledovaného školního roku 1992-93. pokládá se za účelné pozorování i dílčího rázu zde uvést [4].

Mezi vlivy, působícími na formování *životní orientace* a schopnost zaujímání vlastních morálních postojů u generace dnešních vysokoškoláků, zaznamenali jsme jev nový, patrně ne všude stejně výrazný. Vedle obvyklých vzorů rodinných a jiných a těch, které zprostředkují sdělovací media, dostala se tato věková vrstva též pod osobní vliv hostujících lektorů západních jazyků. V případě frekventantů našeho filosoficko historického semináře se dal autentický trend ve prospěch ofenzivních orientálních a jiných populárních filosofických proudů identifikovat v nezanedbatelném podílu odevzdaných elaborátů.

Máme-li formulovat něco z nápadnějších rysů sledované skupiny, přicházejí (bez přecenění módních proudů) v úvahu zejména tyto tendence:

- zeslabená vazba na klasické evropské filosofické myšlení
- bezděčná reflexe přejetého "lidového" etického základu
- nepevná východiska racionální kritiky a sebereflexe
- zvolená stanoviska se neanalyzují a nerekonstruuji
- studenti navzdory věku přiměřeně nekonsolidovanosti měli obvyklou míru všech juvenilních předností a výsad.

K odpovědím na otázky po náplni *výuky humanitního základu*, uváděného v projektu FHS, bude na pensum látky možno navazovat při možnosti spolupráce kateder v nejednom aktuálním směru a důrazu.

Úloha spolupráce mezi sesterskými fakultami UPa spočívá v dosahování univerzálního rozsahu studia na technických oborech, jež by se stávalo *integrální výbavou absolventa*. Znamená to zejména tolik, že při proměnlivosti obsahu i metod technických disciplín, často se i za dobu fakultního studia převratně inovujících, je pro rozvoj osobnosti studentů, má-li být harmonický, navýsost potřebí umožnit dobudování celostního skeletu myšlení. Takový lze na technicky zaměřeném učilišti, jakým DFJP je, vytvářet nejlépe způsobem, založeným na protíváze humanitních nauk, orientovaných na hodnotové systémy, jež leží mimo obor technických dovedností. Uvedenou cestou se, jak známo, ubírali již před lety pedagogové technologických institutů na americkém kontinentě, aniž by později tento způsob opouštěli.

Tak lze napomoci dotváření individuální osobnostní báze, která obvykle bývá v dalších životních etapách podrobována různým náporům, mezi něž na tomto místě řadíme ono nevtíhané tempo amortizace technických dovedností. Odborníci našeho zaměření bývají i několikrát za produktivní dobu života postaveni do role pracovníků, jimž dynamika a nestabilita technologického vývoje namnoze přisoudí roli zaostávajících a stresovaných pracovníků. Pro různé životní role má osobnostní profil ovšem i jiné samozřejmé významy, jež tu nelze vyčerpát (občanský, společenský, politický, rodinný...).

Pro humanizaci výuky na univerzitních učilištích - v naší zemi a v této době - je zdůvodnění shora uvedené možno opodstatněně ještě prohloubit a tím rozšířit. Má-li být nastupující generace našich technokratů vybavena úměrně požadavkům společnosti budoucích let, nelze patrně setrvat u vžitého *modelu technického vzdělávání*, stavěného jen na strukturách výhradně oborových, či ekonomických.

Evropské duchovní klima získalo již v minulosti vlastní specifika, která jsou v globálním rozměru dnes nepostradatelná. Nezpochybnitelným přínosem zemí, v nichž od pradávna docházelo k prolínání různých kulturních proudů, byla nesporně, přec však úspěšně, dobývaná půda pro střetávání směrů v rovině slova a ideí i když mnohokrát byl dialog přeideologizován, tím posléze také zpolitizován a vržen na pole válečná. Naše domácí historie se do této tradice řadí zcela věrně. Má-li dnes světové společenství států a národů tolik co dělat s nacionalismy a fundamentalismy různého zabarvení, přičemž se tyto jevy ani naší společnosti nevyhýbají, pak při našem uvažování nemůžeme roli vzdělávání žádoucího zaměření ani dostatečně vyzvednout. Připusťme, že přirozeným sklonem občana naší doby je setrvávání v hotových schématech bez ohledu na změnu v podmínkách. Docházet pracnou cestou vlastních úvah a rozhodnutí k novým postojům budí odpor: "...jsme ochotni akceptovat to, co nám vyhovuje (...čemu nás pilně učil už socialismus), ale apriori odmítáme to, co neodpovídá převažujícímu způsobu chápání navyklému z dob minulých" [5].

Po předchozím zdůvodnění účelnosti humanizace technického vzdělávání na DFJP UPa ptejme se po možnostech postupného zavádění vybraných předmětů do studijního plánu DFJP. Shledáváme, že dle akreditačního projektu FHS [2] bylo pro zahájení práce v tomto směru mnohé promyšleno a je ve stadiu příprav realizačních opatření, a to v rámci úzké spolupráce mezi fakultami a jejich katedrami. Je přirozené, že podle intencí Akademického senátu UPa by katedry DFJP spolu s fakultní vědeckou radou měly zahájit vstřícné kroky k naplnění uvažovaného programu rozšíření a prohloubení studia.

Při *koncepti humanitního základu* studia na UPa se bude vycházet z připravovaného projektu humanizace technického vzdělávání, který by se stal východiskem pro sestavení studijních programů v následujících letech na fakultách, resp. jejich katedrách. Posuzováno z *hlediska KDI DF* předkládáme k úvaze nad možnostmi počínající systematické spolupráce následující náměty:

obecně i konkrétně -

- prodiskutovat mezi jednotlivými katedrami otázku vyváženého výběru studijní látky pro danou specializaci s vytypováním společného základu jako např.:
- katedra filosofie v rámci nabídky základních filosofických disciplín může podávat úvod do *dějin filosofie* se zvláštním zřetelem k proudům XX. století (*Whitehead, Heidegger, Jaspers, Husserl, Patočka, Hejdánek, Bělohradský, Popper, Arendtová,...*) nemluvě o splácení dluhu k odkazu domácího *literárního pokladu* (zejména pražské dvojjazyčné provenience) který vyvěrá z jedinečného nadnárodního filosofického pozadí
- uvážit možnost postupného uplatnění dalších významných směrů z hlediska formování charakteru studentů, které možno nacházet v oblastech *estetiky* např.:
- úvod do *historie* pojaté jak v rovině učitelky života, tak jako otisku do výtvorů v umění, architektuře a technice
- podobně otevřít kurs *dějin hudby* vedený cíleně k aktivnímu individuálnímu vnímání estetického i muzikoterapeutického působení hodnotné tvorby: rozsahem "od *gregoriánu* po *Pražský výběr*"
- zařadit základní kurs o *pojetí práva* v demokraciích historických a současných (etická složka práva v ústavách)
- pokusit se ve výhledu o informativní program *teologie*, když konkursem by měl být přiveden vědec erudovaný, schopný osvětlovat tmavá místa v dosud málo zveřejňovaném existenciálním teritoriu, kde tzv. selský rozum i další modifikace schematického myšlení zůstávají bez rady a pomoci.

Nároky možno podle požadavku doby stupňovat, nechceme-li přispívat k neinformovanosti a při ztrátě možnosti samostatného poučeného úsudku

uprostraňovat dezinformacím. Dorůstající mládež nemusí v tomto ohledu zaostávat ani za potřebou rozumět velkým kulturám, pronikajícím do našeho prostředí díky zmenšování vzdáleností mezi kontinenty. V našem případě by šlo přinejmenším o islám a judaismus, kde neseme dluhy z minulosti i nedávné

- uvedení do aplikací v oboru *psychologie* má možnost stavět na základech položených již v předchozích cyklech a nadstavbově se proto věnovat charakterologii osobnosti, metodám sebepoznávání, psychohygieně a motivaci, jakož i kriticky nastínit některé z užívaných orientálních praktik
- *sociologická látka* by ve své aplikované části měla zachycovat praktiky asertivního vystupování a empatického přístupu k členům skupiny. Souběžně na pozadí novodobých škol pak informovat o rozeznávání vazeb v sociálním prostředí a pěstování nepostradatelných vlastností pro týmovou práci. Vítaná bude rovněž pozornost věnovaná rozvoji manažerských dovedností. Vedle navrhovaného kursu rétoriky byl by doporučitelný i úvod k zásadám společenské *etikety*.

Je-li pro dnešní niveau *společenského vědomí* i u našeho studentstva tak charakteristické jisté vakuum, bylo by při jeho spoluvytváření povážlivé zanedbávat skutečnost působení nahodilých populárních proudů, nacházejících se daleko od vzdělanostní úrovně kteréhokoli z prezentovaných odborných oborů. Brilantní *vzdělání* je nejen nejlepší zbraní pro obranu i útok v demokratickém duchu, ale může být nejžádanější výbavou podněcující k následování. Zde hledíme klíč k účinné motivaci mladých lidí, zápasících o základ vlastní odpovědné nezávislosti.

Nezbytnost dobře koncipovaného studijního programu, obsahujícího *univerzitní minimum*, jakož i způsob jeho plnění, ať zdravě provokuje zainteresovaný pedagogický kolektiv. Vydat se cestou těchto kvalit patří ke klasickým úkolům každé generace. Ubírat se proto naznačeným směrem můžeme i máme, navzdory střízlivému mínění o první, průkopnické generaci, kde můžeme očekávat výsledky sotva lepší než sporé.

Lektoroval: Doc. PhDr. Jaroslav Teplý, CSc.

Předloženo v únoru 1995.

Literatura

- [1] Zák. Č. 46/1994 Sb. o změně názvu VŠCHT v Pardubicích z 16.2.94
- [2] Projekt kolektivu ÚCJ UPa pro Akreditační komisi vlády ČR (1994)
- [3] Gymnázium v Ústí nad Orlicí
- [4] Eseje studentů na zvolené filosoficko sociální téma (1992-93)
- [5] LN 25.1.1995 Ad...

Resumé

HUMANIZACE TECHNICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Lubomír ŠIMEK

Vstupní výčet identifikačních dat má vztah k událostem po ustavení Univerzity Pardubice v březnu 1994, kdy mezi pracovišti přihlašujícími akreditační dokumentaci nacházíme také Ústav cizích jazyků, jehož kolektiv připravil projekt, který navrhuje zavedení výuky humanitního základu pro studenty fakult technického zaměření.

Poznatky, které autor získal na středoškolském stupni, kde vedle technicky zaměřené výuky mohl uvádět také programy literární, zformuloval do charakteristiky dnešního vysokoškolského posluchače, a to z hlediska jeho schopnosti budovat vlastní životní orientaci. Nutno je počítat s věkově i dobově podmíněnou nevyhraněností osobních postojů ke kulturnímu zázemí, zděděnému po předchozích generacích, jakož i s nedostatečnou vybaveností pro kritické zkoumání společenské a kulturní problematiky.

Stanovisko k náplni výuky humanitního základu na Dopravní fakultě počítá s rysy uvedenými v charakteristice a při návrhu řešení úkolů, vyvstávajících na tomto poli, se opírá o dobře připravený výchozí materiál ÚCJ, obsahující program účasti jednotlivých pracovišť při výuce humanitní látky. Předkládá se i návrh některých témat vhodných k postupnému zařazení do učebního plánu tak, aby svým uspořádáním poskytl do značné míry univerzální soubor nauk.

Úkolem spolupráce mezi centry výuky na katedrách fakult UPa bude příprava učebních plánů v dohodnutém rozsahu, což umožňuje výběr z větší šíře univerzitní látky. Koncepce humanitního základu studia bude moci zahrnout vybranou tematiku z oborů filosofie, historie, muzikologie, teologie, práva, psychologie, sociologie ad., upravenou pro technicky orientované posluchače. Zvláštní zřetel bude soustředěn na aplikace a modelování skutečných životních situací.

Summary

PROJECT FOR THE HUMANIZATION OF THE TECHNICAL

Lubomír ŠIMEK

The entry data selection refer to March 1994 when the University of Pardubice was established. One of the new parts of the University body, the Institute of Languages and Humanities, belongs to those departments which have succeeded in gaining academic accreditation. Its staff have prepared a proposal to introduce basic humanistic principles into courses for students in the scienceoriented faculties.

The experience gained by the author during his career as a secondary school teacher has enabled him to formulate the Profile of a contemporary university student. The Project takes into account students abilities to build up their own orientation towards their future careers. It is necessary to reflect their yet non-crystallized personal attitude towards cultural background inherited from previous generations, as well as their inadequate competence in critical exploring of social and cultural problems.

The attitude towards a compulsory course of study concerning Humanities at the Faculty of Transport anticipates features having been mentioned in the Profile. At the same time it reckons with the relevant problem-solving materials presented by the individual departments of the Institute. These proposals also promote topics suitable for consecutive

Lubomír Šimek:

Humanizace technického vzdělávání

implementation of the course of Humanities aiming at the acquisition of a whole collection of Humanities subjects. The main goal of the cooperation among the faculty departments is an outcome assuming a relevant scope of Humanities which will enable the students to choose from a wider spectrum of the university topics.

The innovated concept of the establishing a course of basic study of Humanities will include selected topics such as Philosophy, History, Musicology, Theology, Law, Psychology, Sociology etc. It goes without saying that they will be adapted for a technically oriented audience. In compliance with the suggested Project particular attention will be paid to the needs of the acquisition of both modelling and application of the real-life situation.

Zusammenfassung

HUMANISIERUNG DER TECHNISCHEN BILDUNG

Lubomir ŠIMEK

Das Verzeichnis der Kenndaten bezieht sich auf die Ereignisse nach Errichtung der Universität Pardubice im März 1994, also in der Zeit, in der man unter den die Akkreditierungsunterlagen anmeldenden Arbeitsbereichen auch das Fremdspracheninstitut findet, vom dessen Team ein Projekt erarbeitet wurde, das in seinem Entwurf die Einführung von Lehrveranstaltungen im Bereich der Geisteswissenschaften für Studenten der technischorientierten Fakultäten einhält.

Die vom Verfasser während seiner Unterrichtstätigkeit auf der Mittelstufe erworbenen Erkenntnisse, im Rahmen deren neben der technischorientierten Lehre auch allgemeinbildende Programme eingeführt werden konnten, wurden für das Profil eines heutigen Hochschulhörers formuliert, und zwar aus der Sicht seiner Fähigkeit, eine eigene Lebensorientierung aufzubauen. Es ist nötig, die alters- und zeitabhängige Indifferenz der persönlichen Einstellung zu den kulturellen, über Generationen vererbten Denkmustern sowie die ungenügende Fähigkeit zur kritischen Erforschung der gesellschaftlichen und kulturellen Problematik zu berücksichtigen.

Die Stellungnahme zum Lehrinhalt im Bereich der Geisteswissenschaften an der Fakultät für Verkehrswesen rechnet mit den in der Charakteristik angeführten Umrissen. Der Entwurf der sich auf diesem Gebiet ergebenden Aufgabenlösung basiert auf einem gut vorbereiteten Programm, das die Beteiligung einzelner Arbeitsbereiche am Unterricht im Bereich der Geisteswissenschaften und das beinhaltete Ausgangsmaterial des Fremdspracheninstituts einbezieht. Es werden auch einige, zur fortschreitenden Eingliederung in den Lehrplan geeignete Themen in der Art vorgeschlagen, dass von diesen Themen und durch deren Anordnung sozusagen ein Universalsystem von Lehren zur Verfügung gestellt werden kann.

Die Aufgabe der Zusammenarbeit zwischen den Lehrstühlen der Fakultäten der Universität Pardubice wird die Lehrplanvorbereitung in einem vereinbarten Umfang sein, wodurch eine Auswahl aus einer grösseren Fülle von Universitätsstoff ermöglicht wird. In die Konzeption einer geisteswissenschaftlich orientierten Grundlage des Studium wird eine ausgewählte, für technisch orientierte Hörer bearbeitete Thematik aus den Fachbereichen Philosophie, Geschichte, Musikwissenschaft, Theologie, Rechtswissenschaft, Psychologie, Soziologie u.a. einbezogen werden können. Eine besondere Berücksichtigung erfahren die Anwendung und Ausgestaltung realer Lebenssituationen.